

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ
КУРСОВОЇ РОБОТИ,
що виконується на кафедрі ботаніки
СумДПУ ім. А.С. Макаренка

Суми
Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка
2009

УДК 378.22 (083.132)

ББК 74.580.26.8 я 73

М 54

Рекомендовано до друку рішенням кафедри ботаніки
природничо-географічного факультету СумДПУ ім. А.С. Макаренка
(протокол № 8 від 24.04.08 р.)

Укладач: канд. біол. н., доц. СумДПУ ім. А.С. Макаренка
В.М. Торяник

Рецензенти:

Чайченко Н.Н. – доктор педагогічних наук, професор, зав. каф.
початкової та природничо-математичної освіти Сумського ОППО;

Лебідь Є.О. – доктор філософських наук, зав. каф. зоології, анатомії
та фізіології людини і тварин СумДПУ ім. А.С. Макаренка

**М54 Методичні рекомендації до написання та оформлення
курсвої роботи, що виконується на кафедрі ботаніки
СумДПУ ім. А.С. Макаренка / [укл. В. М. Торяник]. – Суми :
Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2009. – 36 с.**

УДК 378.22 (083.132)

ББК 74.580.26.8 я 73

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. Характеристика курсової роботи.....	4
РОЗДІЛ 2. Рекомендації до написання та оформлення курсової роботи.....	6
2.1. Послідовність виконання	6
2.2. Підготовчий етап роботи.....	6
2.3. Робота над текстом.....	9
2.4. Заключний етап роботи	11
2.5. Керівництво курсовою роботою.....	17
2.6. Підготовка до захисту та захист	18
РОЗДІЛ 3. Орієнтовні теми курсових робіт	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26
ДОДАТОК А. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку літератури	27
ДОДАТОК Б. Зразок оформлення титульного аркуша.....	30
ДОДАТОК В. Зразок оформлення змісту	31
ДОДАТОК Г. Висновок наукового керівника	32
ДОДАТОК Д. Типові зауваження/помилки в написанні та оформленні курсової роботи	33

РОЗДІЛ 1

ХАРАКТЕРИСТИКА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Професійна підготовка бакалаврів, спеціалістів та магістрів на природничо-географічному факультеті Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка передбачає виконання студентами курсових, дипломних, магістерських робіт.

Згідно з діючими на факультеті навчальними планами підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем „бакалавр” кожний студент повинен виконати п'ять курсових робіт: одну з педагогічних дисциплін, одну – з психологічних дисциплін, три – з основних спеціальностей та спеціалізацій.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу або з окремих його розділів.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України *курсва робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.*

Курсова робота допомагає студентові систематизувати отримані теоретичні знання з вивченої дисципліни, перевірити якість цих знань; оволодіти первинними навичками проведення наукових досліджень. Уже на цій першій творчій спробі можна виявити здатність студента самостійно осмислити проблему, творчо, критично її дослідити; вміння збирати, аналізувати і систематизувати літературні (архівні) джерела; здатність застосовувати отримані знання при вирішенні практичних завдань; формулювати висновки, пропозиції і рекомендації з предмета дослідження. Випадає й слушна можливість проконтролювати вміння студента правильно організувати свою дослідницьку роботу та оформити її результати.

Тематика курсових робіт має відповідати завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху. Вона затверджується на засіданні кафедри. Студент має право вибрати тему курсової роботи з переліку, запропонованого кафедрою (див. Розділ 3), або запропонувати свою з обов'язковим обґрунтуванням доцільності її

розробки. Виконання курсових робіт визначається графіком навчального процесу на природничо-географічному факультеті і враховується у загальний перелік екзаменів та заліків у відповідному семестрі.

Курсова робота як самостійні навчально-наукові дослідження має виявити рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати одержані знання під час вирішення конкретних проблем, його схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження.

Студенту надається право вибирати тему курсової роботи з числа визначених випускаючими кафедрами навчального закладу або запропонувати свою тему з обґрунтуванням її розробки.

Незалежно від обраної теми, *структура курсової роботи* має бути такою: титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень (при необхідності); вступ (5-10% від загального обсягу курсової роботи); основна частина – кілька розділів/глав, що розкривають теорію питання та досвід практичної роботи (від загального обсягу курсової роботи: 25-30% – аналітичний огляд літератури з проблеми, 10-15% – матеріал і методика дослідження, 20-30% – результати досліджень та їх обговорення); висновки (5-7% від загального обсягу курсової роботи); список використаної літератури; додатки (при необхідності). *Рекомендований обсяг курсової роботи – до 25 друкованих сторінок.*

РОЗДІЛ 2

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1 Послідовність виконання

Курсова робота має свою специфіку, її деталі завжди потрібно узгоджувати з науковим керівником.

Раціонально організувати роботу над курсовою роботою, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе алгоритм написання курсової роботи. Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на вибір теми, пошук та аналіз літератури з теми дослідження, написання, оформлення і захист курсової роботи.

Курсову роботу доцільно виконувати в такій послідовності: *вибір теми – з'ясування об'єкта і предмета – визначення мети і завдань дослідження – пошук і опрацювання літератури з обраної теми – складання попереднього змісту роботи – аналітичний огляд літературних першоджерел та викладення матеріалів і методики дослідження – викладення та обговорення результатів проведеного дослідження – формулювання висновків і рекомендацій – написання вступу – оформлення списку використаних першоджерел та додатків*. Потім здійснюється літературне й технічне оформлення роботи, підготовка до захисту і захист.

Виконання курсової роботи організується відповідно до графіка, затвердженого кафедрою та деканатом. Процес роботи над дослідженням поділяється на три основні етапи:

- підготовчий етап;
- етап роботи над змістом;
- заключний етап.

2.2 Підготовчий етап роботи

Цей етап починається з вибору теми курсової роботи, її осмислення та обґрунтування. З переліку тем курсових робіт, запропонованих кафедрою,

студент вибирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-виробничим інтересам та схильностям. Перевага надається темі, при розробці якої студент може виявити максимум особистої творчості та ініціативи. Разом із керівником визначаються межі розкриття теми, перелік установ, досвід роботи яких буде висвітлюватись у дослідженні тощо.

Тема дослідження має відбивати основні характерні риси певної наукової проблеми. В назві курсової роботи повинна міститися вказівка на предмет дослідження.

При з'ясуванні об'єкта, предмета і мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними і темою курсової роботи є системні логічні зв'язки. Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації. Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи об'єкт, треба знайти відповідь на запитання: „Що розглядається”? Разом з тим предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про зміст розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом – те, що в цьому об'єкті має наукове пояснення.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також з його кінцевим результатом і шляхом його досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає вирішення студентами проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці і вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюється двоступенево: перша частина – у вигляді суспільної корисності; друга – у вигляді конкретної користі, віднесеної до основного предмета дослідження.

Наявність поставленої мети дослідження дозволяє визначити завдання дослідження, які можуть включати такі складові:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх вивчення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо); всебічне (за необхідності й експериментальне) вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду. Таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження;

- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми;

- експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу і зусиль;

- розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних установ (організацій).

Виконання завдань дослідження неможливе без ознайомлення з основними літературними (можливо й архівними) джерелами з теми курсової роботи. З метою повного їх виявлення необхідно використовувати різні джерела пошуку: каталоги і картотеки кафедр та бібліотеки вищого навчального закладу, а також провідних наукових бібліотек міста, бібліотечні посібники, прикнижні та пристатейні списки літератури, виноски і посилання в підручниках, монографіях, словниках та ін., покажчики змісту річних комплектів спеціальних періодичних видань.

Під час джерелознавчих пошуків необхідно з'ясувати стан вивченості обраної теми сучасною наукою, щоб не повторювати в роботі загальновідомих істин, конкретніше точніше визначити напрями та основні розділи свого дослідження.

Бібліографічні виписки джерел можна здійснювати у формі електронної бази даних або на каталожних картках, щоб скласти з них робочу картотеку. У початковий період роботи над темою найзручнішою

є розстановка першоджерел в єдиному алфавіті прізвищ авторів та назв видань. Можна згрупувати їх за основними питаннями, що розкривають зміст теми курсової роботи. Електронна база бібліографічних даних або картотека наповнюється інформацією відповідно до теми розділів і підрозділів, щоб своєчасно звернути увагу на недостатню кількість матеріалу з того чи іншого питання.

Робочу картотеку використовують для складання списку літератури, тому бібліографічні описи в ній мають бути повними, відповідати вимогам стандарту. Крім основних відомостей про видання необхідно здійснювати анотацію його змісту, вказувати шифр документа і назву бібліотеки, в якій він зберігається. Складену робочу картотеку необхідно дати на перегляд науковому керівникові, який порекомендує праці, котрі треба вивчити в першу чергу, а також ті, які слід виключити з картотеки або включити до неї. Після узгодження з керівником наповнення картотеки встановлюється наявність необхідних видань у бібліотеці університету та бібліотеках міста. Після цього студент розпочинає їх вивчення, переходячи до другого етапу роботи над дослідженням.

2.3 Робота над текстом

Другий етап починається з вивчення та конспектування літератури з теми курсової роботи. Вивчення літератури потрібно починати з праць, де проблема відображується в цілому, а потім перейти до вузьких досліджень. Починати ознайомлення з першоджерелом треба з титульного аркуша, з'ясувавши, де, ким, коли воно було видано. Треба переглянути зміст, який розкриває структуру видання, наповнення його розділів, звернутися до передмови, де розкрито призначення видання, завдання, поставлені в ньому автором.

Читаючи видання, треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від доказів й ілюстративного матеріалу. Часто статті з наукових збірок складні для сприйняття, тому необхідно їх читати кілька разів, намагаючись виділити головну ідею та аргументи, якими автор її доводить. З'ясовуючи це, треба виписати всі необхідні цитати, цифри, факти, умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Чим ширшим і різноманітнішим є коло першоджерел, тим вищою є теоретична і практична цінність курсового дослідження.

Конспектуючи матеріал, слід постійно пам'ятати тему курсової роботи, щоб виписувати тільки те, що має відношення до теми дослідження. Виписувати цитати слід на одну сторону окремих аркушів паперу стандартного розміру, що допомагає краще орієнтуватися в накопиченому матеріалі, систематизувати його за темами і проблемами. *Кожна цитата, приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватися точним описом джерела з позначенням сторінок, на яких опубліковано цей матеріал.* Застосування так званих розлапкованих цитат, коли думки іншого автора видаються за особисті, розглядається як грубе порушення літературної та наукової етики, кваліфікується як плагіат.

Після конспектування матеріалу доцільно перечитати його, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення.

Правильна та логічна структура курсової роботи – це запорука успіху розкриття теми. Процес уточнення структури складний і може тривати протягом усієї роботи над дослідженням. Попередній зміст роботи треба обов'язково показати науковому керівникові, оскільки може статися, що потрібно буде переписувати текст роботи.

Готуючись до викладення тексту курсової роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований та систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (глав і параграфів). *Кожний розділ/глава висвітлює самостійне питання, а підрозділ/параграф – окрему частину цього питання.*

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому починаючи працювати над розділом/главою, треба відмітити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а повинен підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між

собою, текст втратить свою єдність. Один доказ має впливати з іншого. Для доказу кожного положення треба наводити аргументи.

В кінці розділів/глав, в яких висвітлюється стан вивченості теми дослідження та наводяться результати проведеного автором власного дослідження, необхідно робити висновки, на основі яких будуть формулюватися висновки до всієї роботи в цілому.

Оперативно і в повному обсязі зібрати/отримати практичний матеріал для написання основної частини курсової роботи, узагальнити його та систематизувати можна лише тоді, коли володієш основними методами дослідження: спостереженням, експериментом, бесідою, анкетуванням, інтерв'ю, математичними методами обробки кількісних даних, методом порівняльного аналізу тощо. Найкращих результатів можна досягти при комплексному використанні цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета і конкретних умов окремі методи можуть набути переважного значення.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначати їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Аналіз зібраних матеріалів слід проводити у сукупності. Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити динаміку досліджуваної проблеми, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Кількісні дані, що ілюструють зміст основної частини роботи, можна проаналізувати за методом ранжованого ряду, розподіливши матеріали за роками, звівши їх у статистичні таблиці, таблиці для порівняння та ін., що дозволить зробити конкретні висновки.

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів в цілому дасть змогу виконати основне завдання курсового дослідження: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

2.4. Заключний етап роботи

На цьому етапі передбачається написання студентом вступу та висновків до курсової роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень

наукового керівника, підготовка роботи до захисту.

Вступ доцільно писати після того, як написана основна частина курсової роботи. У вступі обґрунтовується актуальність теми, що вивчається (актуальність повинна відображати внесок саме цієї курсової роботи у вирішення конкретної наукової проблеми); *визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; розглядаються методи*, за допомогою яких воно проводилось; *розкривається структура роботи*, її основний зміст. Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі.

В основній частині курсової роботи здійснюється огляд літератури з теми дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи. Огляд має бути систематизованим аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг та недоліків цих робіт, які доцільно згрупувати таким чином: роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми, теоретичні роботи, які повністю присвячені темі, потім ті, що розкривають тему частково. В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про ступінь висвітлення в літературі основних аспектів теми.

В основній частині наводяться відомості про проведені особисто студентом теоретичні та/або експериментальні дослідження. Висвітлюється методика експериментального дослідження. Проводиться аналіз та узагальнення результатів дослідження.

Логічним завершенням курсової роботи є висновки. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленій меті і завданням і можна було б зрозуміти сутність роботи без ознайомлення з основним її текстом. У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати їх достовірність. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й проблеми/питання, що потребують подальшого

вивчення. *Основна вимога до висновків – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах/главах.*

Список використаної літератури складається на основі робочої картотеки і відображає обсяг використаних джерел та ступінь вивченості досліджуваної теми, і є „візитною карткою” автора роботи, його професійним обличчям, оскільки свідчить про рівень володіння навичками роботи з науковою літературою. „Список...” повинен містити бібліографічний опис джерел, використаних студентом (магістрантом) під час роботи над темою. Укладаючи його, необхідно додержуватися вимог державного стандарту (*див. додаток А*). Кожний бібліографічний запис треба починати з нового рядка, літературу слід розташовувати в алфавітному порядку авторів та назв праць, спочатку видання українською мовою, потім – іноземними. Бібліографічні записи в „Списку...” повинні мати порядкову нумерацію. Як зазначалося вище, у тексті роботи слід давати у квадратних дужках посилання на номери списку, наприклад – [8]. Якщо необхідно вказати номер сторінки, її ставлять через кому після номера видання, наприклад – [8, с.36-40].

Завершуючи написання курсової роботи, необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. *Ілюстрації можна* подавати у тексті та *оформляти у вигляді додатків*. До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття наукової роботи. Усі додатки повинні мати порядкову нумерацію або позначатися великими літерами української абетки за винятком літер Г, Є, І, Ї, О, Ч, Ь та назви, що відповідають їхньому змісту.

Літературне оформлення курсової роботи є важливим елементом її виконання і одним із багатьох чинників, на які зважає комісія при оцінюванні під час захисту. Передусім звертається увага на змістовний аспект викладу матеріалу (логічність і послідовність, повнота і репрезентативність, тобто широта використання наукових джерел, загальна грамотність та відповідність стандартам і прийнятим правилам), а також на текст роботи, список літератури і додатки, на зовнішнє оформлення титульного аркуша.

Курсову роботу рекомендується виконувати спочатку в чорновому

варіанти. Це дозволяє вносити до тексту необхідні зміни і доповнення як з ініціативи самого автора, так і згідно з зауваженнями керівника. Перш ніж представляти чернетку керівникові, треба ще раз переглянути, чи логічно викладено матеріал, чи є зв'язок між параграфами та главами, чи увесь текст „працює” на головну ідею курсової роботи. Такий уявний структурний аналіз роботи допоможе краще побачити нелогічність в її структурі та змісті.

Оформляючи текст роботи, треба знайти час для повторного перегляду першоджерел. Це допоможе побачити все цінне, що було пропущено на початку вивчення теми, наштовхне на цікаві думки, поглибить розуміння проблеми.

Доцільно відкласти текст і повернутися до нього через деякий час, щоб подивитися на роботу очима сторонньої особи. Весь цей час не обов'язково постійно читати щось із теми роботи, але слід постійно думати над нею: у цей період, коли тема вивчена та викладена, з'являються власні думки, власна оцінка та розуміння проблеми – неодмінна умова поліпшення структури і змісту роботи.

Під час редагування тексту бажано прочитати роботу вголос, що дозволить побачити можливу непереконливість доказів, кострубатість фраз та уникнути цього. Не треба боятися скорочувати написане – від цього текст тільки виграє. Під час підготовки чернетки слід ретельно відредагувати кожне речення, звернути увагу на вибір необхідних формулювань, які б просто і чітко, коротко й доступно виражали зміст викладених питань. Не варто послуговуватися складними синтаксичними конструкціями – вони часом слабо зв'язані між собою логічно, містять двозначні тлумачення тощо.

У курсовій роботі необхідно прагнути дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів, не рекомендується вживати слова і вирази-штампи, вести виклад від першої особи: „Я спостерігав”, „Я вважаю”, „Мені здається”, „На мою думку”, „Ми отримуємо”, „Ми спостерігаємо” тощо. Слід уникати в тексті частих повторень слів чи словосполучень.

При згадуванні в тексті прізвищ (учених-дослідників, практиків) ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (*Ю. М. Столяров*, а не

Столяров Ю. М., як це прийнято в списках літератури). Цитати беруться у лапки.

Чернетку курсової роботи треба роздруковувати/писати на окремих аркушах паперу з однієї сторони з полями шириною приблизно 3 – 4 см. Недотримання такої вимоги ускладнює внесення автором необхідних змін до тексту, які можна зробити на полях або на зворотному боці аркуша. Тут же можуть бути зроблені зауваження або пропозиції керівником роботи. Бажано не відкладати оформлення чорнового варіанта роботи на останні дні встановленого терміну. Завдання студента – якомога раніше подати чернетку керівникові. Вважається нормою, коли курсова робота переробляється кілька разів. Навіть досвідчені автори неодноразово допрацьовують свої роботи.

Після остаточного узгодження чернетки з керівником можна оформляти чистовий варіант. Текст роботи повинен бути набраний на комп'ютері шрифтом гарнітури Times New Roman Cyr (кегель 14 пт) текстового редактора Word; середня кількість знакоміць у рядку 75-90; кількість рядків на одній сторінці 29-30; інтервал 1,5. Друкується робота на аркушах білого паперу формату А4 (21х30 см), поля – зліва – 3 см, справа – 1 см, зверху – 2,5 см, знизу – 2 см. Оформлена відповідно вимог курсова робота підшивається у папку.

Перед тим як віддруковувати начисто курсову роботу, її слід старанно ще раз перевірити, уточнити назви розділів/глав, підрозділів/параграфів, таблиць, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків та рекомендацій.

До формулювань заголовків/назв розділів/глав і підрозділів/параграфів курсової роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, поширених, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

Розділи/глави і підрозділи/параграфи прийнято нумерувати арабськими цифрами. Підрозділи/параграфи нумерують окремо в кожному розділі/главі. Позначення розділів/глав, підрозділів/параграфів і їхні порядкові номери пишуть в одному рядку з заголовком/підзаголовком,

причому в кінці крапка не ставиться. Розділ/глава нумерується однією цифрою, підрозділ/параграф – двома: перша цифра – номер розділу/глави, друга – порядковий номер підрозділу/параграфу, наприклад:

Розділ 1. Роль елементів мінерального живлення рослин

1.1 Роль макроелементів

1.2 Роль мікроелементів

Пункти нумеруються трьома цифрами: перші дві цифри – це номер підрозділу, до якого відноситься даний пункт, третя цифра – порядковий номер пункту, наприклад: 2.1.1, 2.1.2 і т. д..

Кожну структурну частину курсової роботи, кожний розділ/главу потрібно починати з нової сторінки. Підрозділи (параграфи, пункти) розміщуються один за одним за текстом. Заголовки і назви розділів/глав (ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ 1 тощо) друкуються великими літерами симетрично до тексту. Заголовки і назви підрозділів (параграфів, пунктів) друкуються маленькими літерами (крім першої) з абзацного відступу.

Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 2-3 інтервалам.

Таблиці, рисунки, схеми, графіки, діаграми та інші *ілюстративні матеріали* як у тексті роботи, так і в додатках *слід виконувати на стандартних аркушах* (формат А4) або наклеювати на стандартні білі аркуші, *і подавати у чорно-білому зображенні*. Таблиці та ілюстрації слід позначати словами *Таблиця* та *Рис.* відповідно і порядковим номером, який складається з номера розділу/глави і номера таблиці чи рисунку, і подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації і таблиці нумерують послідовно в межах розділу/глави, за винятком тих, що виносяться у додатки. Номер ілюстрації і таблиці складається з номера розділу/глави і порядкового номера ілюстрації/таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад – *Рис. 1.2 чи Таблиця 1.2*. Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Напис *Таблиця 1.2* розміщують у правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці.

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і

пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова *Примітка* ставлять двокрапку, наприклад:

Примітка:

1. ....
2. ....

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова *Примітка* ставлять крапку.

Сторінки роботи нумеруються від титульної до останньої. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ній цифра 1 не ставиться, другою вважається сторінка, що містить Зміст, на ній ставиться цифра 2, на наступній сторінці проставляється цифра 3 і так далі. Порядковий номер сторінки проставляється арабськими цифрами у правому верхньому куті без крапки в кінці.

Курсова робота відкривається титульним аркушем (див. додаток Б). На ньому вказуються міністерство, назва університету, назва факультету, назва кафедри, на якій курсова робота виконувалась, повна назва теми роботи, прізвище та ініціали студента, курс, група, в якій він навчається, прізвище, ініціали, вчене звання наукового керівника, рік виконання роботи.

На наступній сторінці розміщується зміст (див. додаток В) із позначенням сторінок, на яких починається кожний зі структурних елементів змісту роботи.

В кінці курсової роботи одна сторінка відводиться для висновків наукового керівника (див. додаток Г). Перелік типових зауважень/помилки в написанні та оформленні курсової роботи наведено у додатку Д.

2.5 Керівництво курсовою роботою

Керівництво курсовою роботою здійснюється лектором або викладачем, що викладає дану навчальну дисципліну. Організація і контроль за процесом підготовки і захисту курсової роботи покладаються на завідувачів кафедр. Вони на засіданнях кафедри протягом семестру можуть ставити питання про хід виконання курсових робіт.

Обов'язки наукового керівника курсової роботи:

- надавати допомогу у виборі теми, розробці плану курсової роботи, доборі літератури, методології та методів дослідження тощо;
- аналізувати зміст роботи, її результати та висновки;
- визначати поетапні терміни виконання роботи;
- контролювати її виконання;
- доповідати на засіданні кафедри про хід виконання роботи;
- разом із студентом нести відповідальність за коректність дослідження.

2.6 Підготовка до захисту та захист

Студент здає курсову роботу керівникові на перевірку не пізніше, ніж за тиждень до визначеного терміну захисту. Науковий керівник робить висновок, чи відповідає курсова робота діючим вимогам за змістом та оформленням (додаток Г), і допускає курсову роботу до захисту.

Захист курсової роботи проводиться відповідно до графіка, затвердженого кафедрою, в присутності комісії у складі керівника та двох-трьох членів кафедри до початку екзаменаційної сесії у довільній формі (співбесіда, публічний виступ тощо). Результати захисту визначаються з урахуванням якості виконання всіх частин роботи та рівня її захисту. Оцінка за курсову роботу виставляється за чотирибальною системою („відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”) і заноситься науковим керівником до залікової книжки студента та в екзаменаційну відомість поряд з іншими результатами заліково-екзаменаційної сесії.

Кращі курсові роботи можуть бути рекомендованими на конкурси студентських наукових робіт, а також до друку в збірнику студентських наукових праць.

Захищені курсові роботи здаються у бібліотеку університету та на випускаючу кафедру. *Зберігаються курсові роботи на кафедрі протягом 3 років.*

РОЗДІЛ 3

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

з ботаніки (анатомія, морфологія, систематика рослин):

1. Порівняльно-анатомічна характеристика будови вузлів у представників різних родин (Rosaceae, Moraceae, Urticaceae, Ranunculaceae, Lamiaceae тощо).
2. Порівняльно-анатомічна характеристика черешків листка у представників різних родин покритонасінних рослин.
3. Будова епідерми у представників різних таксонів покритонасінних рослин.
4. Порівняльно-анатомічна характеристика листкових пластинок та залежність їх будови від екологічних факторів.
5. Типи плодів та насіння (порівняльно-анатомічна характеристика), екзо-, мезо- та ендокарпію.
6. Онтогенез плодів та насіння у представників різних таксонів покритонасінних рослин.
7. Типи суцвіть у покритонасінних рослин різних екологічних груп.
8. Різноманітність плодів та їх генетична класифікація.
9. Морфологічні особливості квіток у представників родини.
10. Пристосування до запилення у комахоzapильних рослин.
11. Типи нектарників у комахоzapильних рослин.
12. Типи нектарників у вітроzapильних рослин.
13. Типи продишових апаратів у плаунів, хвощів, папоротей та покритонасінних рослин.
14. Співвідношення зародка та ендосперма у насінні одно- та дводольних рослин.
15. Історія ботаніки.
16. Життєвий шлях і наукова діяльність видатних ботаніків (світу/України).
17. Наукові досягнення української ботаніки.
18. Аерофітні та ґрунтові водорості.
19. Різноманіття водоростей прісних водойм.
20. Альгофлора р. Псел в околицях м. Суми.
21. Видова різноманітність мохоподібних міста/села та його околиць.
22. Видова різноманітність хвощів та папоротей міста/села та його околиць.

23. Інтродуковані види голонасінних.
24. Адвентивні види рослин міста/села та його околиць.
25. Дикорослі лікарські рослини міста/села та його околиць.
26. Культивовані види лікарських рослин.
27. Дикорослі та культивовані отруйні рослини міста/села та його околиць.
28. Декоративні дерева та кущі в озелененні м. Суми.
29. Декоративні квіткові рослини, що культивуються у м. Суми.
30. Декоративні дикорослі трав'янисті рослини околиць ...
31. Флора квіткових рослин міста/села та його околиць.
32. Флора заплавної луки басейну річки ...
33. Флора водно-болотних рослин в околицях ...
34. Флора та рослинність широколистяного лісу околиць ...
35. Флора та рослинність борів та суборів в околицях ...
36. Ефемери та ефемероїди в околицях ...
37. Найпоширеніші бур'яни міста/села.
38. Домінанти рослинного покриву природних фітоценозів.
39. Лучна рослинність долини річки...
40. Різноманіття злаків в околицях міста (села).
41. Рудеральна рослинність міста (села).
42. Степова рослинність та флора в околицях міста (села).
43. Водна рослинність річки...
44. Антропогенні зміни природної рослинності в околицях...
45. Видовий склад квіткових рослин парків та скверів м. Суми.
46. Видовий склад квіткових рослин об'єктів природно-заповідного фонду м. Суми (Сумської області).
47. Зимуючі багаторічники ботанічного саду Сумського державного педуніверситету.
48. Дерева та кущі ботанічного саду СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

з мікології:

1. Дискоміцети міста/села та його околиць.
2. Піреноміцети міста/села та його околиць.
3. Гриби-паразити декоративних та сільськогосподарських рослин.
4. Облігатнопаразитні гриби міста/села та його околиць.
5. Афілофороїдні гіменоміцети міста/села та його околиць.
6. Агарикоїдні гіменоміцети міста/села та його околиць.
7. Гастероміцети міста/села та його околиць.

8. Лишайники міста/села та його околиць.

з фізіології рослин:

1. Поглинання і транспорт мінеральних речовин в рослині.
2. Метаболізм азоту в рослині.
3. Азотний обмін у рослин та кругообіг азоту в природі.
4. Фізіологічна роль мікроелементів у функціонуванні рослинного організму.
5. Кругообіг сірки в екосистемі і роль в ньому рослин.
6. Кореневе живлення рослин.
7. Мінеральне живлення рослин.
8. Останні сучасні дослідження в галузі мінерального живлення.
9. Запилення і фізіологія запліднення квіткових рослин.
10. Фізіологія статевого розмноження рослин.
11. Фізіологія вегетативного розмноження рослин.
12. Фізіологія виділення речовин рослинним організмом.
13. Рухи рослин.
14. Ріст і розвиток рослин.
15. Системи регуляції процесів у рослин.
16. Фітогормональна регуляція процесів росту і розвитку рослин.
17. Регуляція росту рослин світлом.
18. Ауксини та їх значення у функціонуванні рослинного організму.
19. Останні сучасні дослідження в галузі росту і розвитку рослин.
20. Періодичні явища в житті рослин.
21. Фізіологічні основи спокою рослин.
22. Водний режим рослин.
23. Водний обмін рослин.
24. Особливості водного режиму рослин різних екологічних груп.
25. Пристосування рослин до водного середовища.
26. Морозостійкість (загартовування) рослин.
27. Фізіологічні основи стійкості рослин.
28. Останні сучасні дослідження в галузі водного режиму та стійкості до різних факторів середовища.
29. Дихання рослин.
30. Вплив внутрішніх і зовнішніх умов на процес дихання Хімізм дихання.
31. Останні сучасні дослідження в галузі клітинного дихання.

32. Процеси дихання і бродіння в рослинному організмі.
33. Особливості окислення рослинних білків.
34. Фотосинтез – основний тип автотрофного живлення рослин.
35. Екологія фотосинтезу.
36. Хімізм фотосинтезу.
37. Особливості фотосинтезу культурних рослин.
38. Останні сучасні дослідження в галузі фотосинтезу.
39. Рух поживних речовин по рослині.
40. Обмін органічних речовин у рослинному організмі.
41. Відмінності фізіології рослинної і тваринної клітини.
42. Гетеротрофне живлення рослин.
43. Особливості фізіології рослин, що містять наркотичні речовини.
44. Фізіологія запасуючих органів рослин.
45. Фізіологія видозмінених органів рослин.
46. Фізіологічна дія мікроорганізмів на рослини.
47. Останні сучасні дослідження українських вчених в галузі фізіології рослин.
48. Останні сучасні дослідження зарубіжних вчених в галузі фізіології рослин.

з основ сільського господарства (рослинництво):

1. Основні системи обробітку ґрунту, які характерні для Лісостепу України та їх характеристика.
2. Основні системи обробітку ґрунту, які характерні для Лісостепу України та їх характеристика.
3. Характеристика видів польових сівозмін, які використовуються у Сумській області.
4. Характеристика видів овочевих сівозмін, які використовуються у Сумській області.
5. Характеристика видів спеціальних сівозмін, які використовуються у Сумській області.
6. Сортові ознаки і посівні якості насіння. Підготовка насіння до сівби.
7. Бур'яни і методи боротьба з ними.
8. Особливості вирощування ярих хлібних злаків в умовах Сумської області.
9. Особливості вирощування озимих хлібних злаків в умовах Сумської області.

10. Гібриди кукурудзи та їх агротехніка в умовах Лісостепової зони України.
11. Районовані сорти гречки та особливості їх вирощування на території Сумської області.
12. Вирощування зернобобових культур у Лісостеповій зоні України.
13. Вирощування зернобобових культур у Поліській зоні України
14. Сучасні технології вирощування картоплі.
15. Характеристика районованих сортів картоплі та їх вирощування у Сумській області.
16. Сучасні технології вирощування цукрових буряків.
17. Вирощування овочевих рослин у захищеному ґрунті.
18. Гібриди томатів та їх агротехніка в умовах Лісостепової зони України.
19. Районовані сорти та гібриди огірків, та сучасні технології їх вирощування.
20. Цибулинні овочеві рослини, та їх вирощування.
21. Плодовий сад та особливості його закладання у Сумській області.
22. Районовані сорти ягідних культур та особливості догляду за ними в умовах Сумської області.
23. Районовані сорти яблуні та груші та особливості догляду за ними в умовах Сумської області.
24. Районовані сорти кісточкових культур та особливості догляду за ними в умовах Сумської області.
25. Районовані сорти ягідних культур та особливості догляду за ними в Лісостеповій зоні.

з генетики з основами селекції:

1. Історія генетики як науки.
2. Історія радянської генетики.
3. Історія генетики в Україні.
4. Генетики – лауреати Нобелівської премії.
5. Видатні генетики.
6. Видатні українські/радянські генетики.
7. Останні досягнення світової/української генетики.
8. Проект „Геном людини”: результати і задачі.
9. Гени і геноми (сучасні уявлення по ген).
10. Геноміка.

11. Регуляція генної експресії та метаболізму у процесах репродукції, диференціації та дедиференціації.
12. Роль генетичних факторів у визначенні тривалості життя людини.
13. Генетичні аспекти канцерогенезу. Онкогенетика.
14. Геномна дактилоскопія.
15. Криміналістична генетика.
16. Біохімічна генетика.
17. Екологічна генетика.
18. Імуногенетика.
19. Пріонна спадковість.
20. Хвильова генетика.
21. Радіаційна генетика.
22. Палеогенетика.
23. Філогенетика.
24. Метагенетика.
25. Епігенетика.
26. Фенетика.
27. Геногеографія.
28. Генетика мікроорганізмів: бактерій/вірусів.
29. Генетика рослин/тварин.
30. Проблеми статі людини.
31. Генетичне майбутнє людини.
32. Репродуктивна генетика.
33. Проблеми медичної генетики.
34. Роль генетичних і середовищних факторів у виникненні інфекційних хвороб людини.
35. Генетична еволюція людини.
36. Генетика поведінки людини і тварин.
37. Педагогічна генетика.
38. Генетичні наслідки забруднення довкілля.
39. Закон гомологічних рядів спадкової мінливості М.І. Вавілова.
40. Останні досягнення світової/української генетики.
41. Гетерозис. Механізми гетерозису.
42. Методи клітинної біології у вирішенні генетико-селекційних задач.
43. Клонування як біотехнологічний метод селекції: досягнення і проблеми.

44. Біотехнологічні методи селекції рослин і тварин.
45. Історія світової селекції.
46. Історія української селекції.
47. Видатні селекціонери та їх досягнення.
48. Селекція рослин в Україні/Сумській області.
49. Селекція тварин в Україні/Сумській області.
50. Останні досягнення світової/української селекції рослин/тварин/грибів/мікроорганізмів.
51. Селекційна робота на Сумщині (селекція зернових та луб'яних культур, картоплі, цукрового буряка, гречки, багаторічних трав, ВРХ, свиней тощо).

з методики навчання біології:

1. Естетичне виховання школярів під час вивчення розділу „Рослини”.
2. Краєзнавча направленість у викладанні біології.
3. Демонстраційний експеримент на уроках біології. Розділ „Рослини”.
4. Дидактична рольова гра під час вивчення біології.
5. Лікарські рослини як об'єкт навчальної роботи з біології.
6. Кімнатні рослини як об'єкт навчальної роботи з біології.
7. Зв'язок навчання біології з дослідно-практичними заняттями учнів на шкільній ділянці.
8. Домашні роботи учнів з біології.
9. Оцінювання навчальних досягнень учнів з біології.
10. Методика проведення біологічних екскурсій.
11. Літні завдання учням з біології.
12. Ботанічний гурток у школі.
13. Активізація пізнавальної діяльності на уроках біології у 8 класі.
14. Організація і проведення Дня птахів у школі.
15. Організація і проведення фенологічних спостережень за птахами.
16. Зоологічні екскурсії на природі.
17. Зміст і організація роботи гуртка юних зоологів у школі.
18. Використання краєзнавчого матеріалу під час вивчення зоології.
19. Зміст і організація роботи учнів у зоолого-тваринницькому відділі шкільної ділянки.
20. Естетичне виховання учнів під час вивчення зоології.

21. Позакласні читання із зоології.
22. Зміст і методика роботи учнів у куточку живої природи.
23. Санітарно-гігієнічне виховання учнів у курсі „Біологія людини”.
24. Розвиток загальнобіологічних понять у шкільному курсі „Біологія людини”.
25. Робота гуртка юних фізіологів.
26. Методика вивчення теми „Живлення і травлення”.
27. Підготовка і проведення лабораторних робіт із загальної біології.
28. Нетрадиційні форми навчання загальної біології.
29. Оцінювання навчальних досягнень учнів із загальної біології.
30. Зміст і організація роботи учнів у селекційно-генетичному відділі шкільної навчально-дослідної ділянки.
31. Методика вивчення теми „Основи еволюційного вчення” у курсі „Загальна біологія” в 11 класі.
32. Формування екологічної культури учнів у процесі навчання біології.
33. Самостійна пізнавальна діяльність учнів на уроках біології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Довідник офіційного опонента. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань експертизи дисертаційних досліджень / [упоряд. Ю.І. Церков]. – 2-ге вид., випр. і доповн. – К. : Толока, 2008. – 64 с.
2. Курсова, дипломна, магістерська: що про них потрібно знати?: Методичні рекомендації до виконання та оформлення науково-дослідних робіт студентів / [уклад. Л. В. Гнаповська, Ю. О. Ляной, О. І. Огієнко]. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2001. – 36 с.
3. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підруч. / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2004. – 307 с.

ДОДАТОК А

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ЛІТЕРАТУРИ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: один, два або три автори	Шевченко В. О. Центризм та центричність в географії / Шевченко В. О. – К. : Ніка–Центр, 2006. – 160 с.
	Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів: [підручник] / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. – К. : Вікар, 2003. – 328 с.
	Голда Д. М. Задачі з генетики / Д. М. Голда, С. В. Демидов, Т. А. Решетняк. – К. : Фітосоціоцентр, 2004. – 116 с.
Більше трьох авторів	Картографические исследования природопользования (теория и практика работ) / [Руденко Л. Г., Пархоменко Г. О., Молочков А. Н. и др.]; отв. ред. А. П. Золовский. – К. : Наукова думка, 1991. – 212 с.
	Вступ до хімічної номенклатури. Для викладачів і вчителів хімії та учнів середніх навчальних закладів / [О. І. Білодід, О. А. Голуб, М. Ю. Корнілов та ін.]. – К. : Школяр, 1997. – 48 с.
Багатотомні видання	Жизнь растений : в 6 т. / [под общ. ред. М. В. Горленко]. – М.: Просвещение, 1976. – Т.6 : Грибы. – 479 с.: ил.
	Несмеянов А. Н., Несмеянов И. А. Начала органической химии: в 2-х кн. / А. Н. Несмеянов, И. А. Несмеянов. – М. : Химия, 1969. – Кн.1. – 663 с.
Перекладні видання	Албертс Б. Молекулярная биология клетки / Албертс Б., Брей Д., Льюис Дж., Рэфф М., Робертс К., Уотсон Дж. – 2-е изд. : в 3-х т.: пер. с англ. – М. : Мир, 1994. – Т.1. – 517 с.
	Бунге В. Теоретическая география / Бунге В. ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1967. – 280 с.
Довідники, словники	Лурье Ю. Ю. Справочник по аналитической химии / Ю. Ю. Лурье. – М. : Химия, 1989. – 448 с.
	Соціально-економічна географія : терміни і поняття / [авт.-уклад. Сюткін С. І.]. – Суми : Медіа Інформ, 2007. – 44 с.
	Біологічний словник / [редколегія]. – 2-ге вид. – К. : Головна редакція УРЕ, 1986. – 680 с.
Атласи	Україна : екол-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол. : С. С. Куркуленко та ін.]. : Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.].–[наук.

	редкол. С. С. Куруленко та ін.]. – К. : Варта, 2006. – 217 с.
	Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. – 2-ге вид, розшир. та доповн. – Дніпропетровськ Пороги, 2005. – 218 с.
	Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда [пер с ісп. В.Й. Шовкун]. – Х. : Ранок, 2005. – 96 с.
Законодавчі, нормативні документи	Медична статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. – К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).
Стандарти	Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – К. : Держкомстандарт України 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).
Збірники наукових праць	Географія в інформаційному суспільстві : зб. наук. праць /наук. ред. П. Г. Шищенко – К. : Вид. географічної літератури „Обрії”, 2008. – Т. 1. – 83 с.
Депоновані наукові праці	Сюткин С. И. О возрождении региональной географии // Вопросы региональной географии Сумского Приднепровья.– 1994. – Вып. 2.– С. 3-7. – Деп. в ГНТБ Украины 11.05.95. – № 1116
Складові частини: книги	Герасименко В. Г., Герасименко М. О. Біотехнологія у тваринництві // Генетика сільськогосподарських тварин. – К. : „Урожай”, 1996. – С. 188-233.
збірника	Ковальчук І. П. Концепція еколого-географічних досліджень річкових систем та їх басейнів / І.П.Ковальчук // Екологічні дослідження річкових басейнів Лівобережної України : зб. наук. праць. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. – С. 19 – 27.
журналу	Чорноус О. П. Лісова рослинність Шосткінського геоботанічного району (Сумська обл.) / О. П.Чорноус // Укр. ботан. журн. – 2006. – Т. 63, № 3. – С. 401 – 409. Perez K. Radiation therapy for cancer of the cervix / K.Perez // Oncolgy. – 1993. – Vol. 7, № 2. – P. 89 – 96.
Тези доповідей	Леонтьева Г. Г., Сюткін С. І., Корнус А. О. Сумська область після Всеукраїнського перепису населення: демографічна криза триває // Регіон-2004: стратегія оптимального розвитку : Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 17–18 верес. 2004 р. –

	Харків : РВВ ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – С. 64–65.
Дисертації	Голубцова Ю. І. Фітотрофні мікоміцети Новгород-Сіверського Полісся : дис. ... канд. біол. Наук : 03.00.21 / Голубцова Юлія Іванівна. – К., 2007. – 397 с.
Автореферати дисертацій	Коковський Л. О. Географічний вимір економічної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук спец. 11.00.02 „Економічна географія” / Л.О. Коковський. – К., 2008. – 18 с.
Авторські свідоцтва	А.с. 1546515. СССР. С25 В1/00. Расплав для электролитического получения металлического кремния / В. В. Бугаенко, Г. Я. Касьяненко [СССР]. – № 4399308/31 ; заявл. 11.12.87 ; опубл. 28.02.90. Бюл. № 8.
Патенти	Пат. 80951 UA, С 2. Электролит для одержання порошку кремнію : / В. В. Бугаенко, З. М. Проценко, І. М. Чередник : заявник і патентотримач СумДПУ ім. А.С.Макаренка. – № 2004042623 ; заявл. 07.04.2004 ; опубл. 26.11.2007. Бюл. № 5.
Каталоги	Каталог млекопитающих СССР. Плиоцен – современность / [ред. Громов И. М., Баранова Г. И.]. – Л.: Наука, 1981. – 456 с.
Електронний ресурс	Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : За даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во „Інфодиск”, 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : цв ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги : Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Заголовок з титул. екрану.
	Бібліотка і доступність інформації у сучасному світі : електронні ресурси науці, культурі та освіті : (Підсумки 10-ї міжнар. конф. „Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібл. вісн. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm .
	Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III-IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса : Одес. мед. ун-т 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги : Pentium : 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера.

ДОДАТОК Б

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ім. А.С. МАКАРЕНКА

Природничо-географічний факультет

Кафедра ботаніки

ІВАНЕНКО ДМИТРО ІВАНОВИЧ

МІНЕРАЛЬНЕ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН

Курсова робота

Науковий керівник:

кандидат біологічних наук,

доцент Москаленко

Микола Павлович

Суми – 2009

ДОДАТОК В

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ

ЗМІСТ	
Вступ	3
Розділ 1. Роль елементів мінерального живлення	4
1.1 Роль макроелементів	5
1.2 Роль мікроелементів	10
Розділ 2. Значення кореневої системи у мінеральному живленні ..	14
2.1 Поглинання речовин коренем	14
2.2 Метаболічна роль кореня	16
Розділ 3. Надходження азоту в рослини та його перетворення	17
3.1 Автотрофна асиміляція азоту	17
3.2 Фіксація молекулярного азоту	19
Висновки	22
Список використаної літератури.....	23
Висновок наукового керівника.....	25

ДОДАТОК Г

ВИСНОВОК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Відмітка про допуск курсової роботи до захисту

_____

Дата _____

Підпис _____

ДОДАТОК Д

ТИПОВІ ЗАУВАЖЕННЯ/ПОМИЛКИ ПРИ НАПИСАННІ ТА ОФОРМЛЕННІ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Зміст роботи не відповідає плану роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.
2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.
3. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження.
4. Автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.
5. Не зроблено глибокого аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.
6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня дослідженості проблеми.
7. Не розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики).
8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.
9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичений матеріал.
10. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без додержання вимог державного стандарту.
11. Обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, на низькому рівні мовної грамотності.

Навчальне видання

**Методичні рекомендації до написання
та оформлення курсової роботи**

Укладач: **Торяник Валентина Миколаївна**

Суми: Вид-во СумДПУ, 2009 р.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск *А.А. Сбруєва*
Комп'ютерний набір та верстка *В.М. Торяник*

Здано в набір 27.11.09. Підписано до друку 29.12.09.
Формат 60x84x16. Гарн. Times. Друк. ризогр. Папір офсет.
Умовн. друк. арк. 2,1. Обл.-вид. арк. 1,8. Тираж 100. Вид. № 92.

Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено у видавництві
СумДПУ ім. А.С. Макаренка